

Õppeaine:	Kirjandus
Klass:	12. klass
Kursus:	2 kursust - „Uuem kirjandus“, „Müüt ja kirjandus“
Tunde nädalas ja õppeaastas:	2 tundi nädalas, 70 tundi aastas, 1 kursus 35 tundi
Rakendumine:	1.sept. 2013, täiendatud 1.sept. 2015
Koostamise alus:	Gümnaasiumi riiklik õppekava, lisa 1; Vastseliina G õppekava

ÕPPE- JA KASVATUSEESMÄRGID

Gümnaasiumi kirjandusõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) loeb ja väärtustab nii eesti kui ka maailmakirjanduse olulisemaid autoreid ja kirjandusteosed, suhestab loetut teose ajastu ning tänapäevaga;
- 2) väärtustab kirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist ja kultuurilist tähtsust ning kirjanikku kui loojat;
- 3) väärtustab kirjandust kui tunde- ja kogemusmaailma rikastajat ning kujutus- ja mõttemaailma arendajat;
- 4) loeb nii proosat, luulet kui ka draamat, tunneb tähtsamaid kirjandusvoole ja -žanre ning eristab kirjandusteksti poeetilisi võtteid ja peamisi kujundeid;
- 5) mõistab sõnakunsti väljendusvahendite mitmekesisust ning nende erinevusi ja sarnasusi võrreldes teiste kunstiliikidega (teater, film, kunst, muusika, tants);
- 6) tajub kirjandusteksti mitmeti tõlgendatavust, erinevate kultuurikontekstide tausta teose mõistmisel, näeb kirjanduses inimese ja maailma mõistmise mudelit;
- 7) kujundab endast teadlikku lugejat, kes kirjanduse toel arendab oma eetilisi ja esteetilisi väärtushinnanguid ning maailmavaadet;
- 8) analüüsib kriitiliselt erinevaid kirjandusteoseid ja infoallikaid, arendab nii suulist kui ka kirjalikku väljendus- ja arutlusoskust ning loovust.

ÜLDPÄDEVUSED

Kultuuri- ja väärtuspädevus – rõhutatakse vaimseid väärtusi: suhtumist kirjandusse kui kunstiloomingusse ning kirjanikusse kui loojasse; kujundatakse õpilase kõlblisi väärtusi, sotsiaalseid hoiakuid ning tõekspidamisi, suhtumist oma ja teiste rahvaste kirjandusse ning kultuuripärandisse laiemalt.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus – kujundatakse koostööoskust, julgustatakse oma arvamust avaldama, kaaslaste ideid tunnustama ja teisi arvestama ning ühiseid seisukohti otsima. Eri laadi

ülesannete kaudu kujundatakse oskust eetilisel ja olusid arvestades suhelda nii suuliselt kui ka kirjalikult, nii vahenditult kui ka internetikeskkonnas. Kujundada ja järgida ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid; austada erinevate keskkondade, sh suhtluskeskkondade reegleid ja ühiskondlikku mitmekesisust, inimõigusi, religioonide ja rahvuste omapära; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel; suutlikkus mõista globaalprobleeme, võtta kaasvastutus nende lahendamise eest; väärtustada ja järgida jätkusuutliku arengu põhimõtteid;

Enesemääratluspädevus – suutlikkus mõista ja hinnata adekvaatselt oma nõrku ja tugevaid külgi, arvestada oma võimeid ja võimalusi; analüüsida oma käitumist erinevates olukordades; käituda inimsuhetes sõltumatult. Tekstide üle arutledes toetatakse õpilase minapildi kujunemist, õpiolukordades luuakse võimalused suhestuda käsitletavate teemadega, loovülesannete kaudu tuuakse esile õpilase isikupära ja andelaad ning avardatakse maailmapilti.

Õpipädevus – suutlikkus organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas ning hankida õppimiseks, vajaminevat teavet; leida sobivad teabeallikad ja juhendajad ning kasutada õppimisel nende abi; planeerida õppimist ja seda plaani järgida; kasutada erinevaid õpistrateegiaid ja õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varemõpituga; arendatakse kuulamis- ja lugemisoskust, eri liiki tekstide mõistmist, fakti ja arvamuse eristamist, eri allikatest teabe hankimist ja selle kriitilist kasutamist, eri liiki tekstide koostamist ning oma arvamuse kujundamist ja sõnastamist.

Suhtluspädevus – suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada emakeeles, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust; ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; koostada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust, kasutada korrektset ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi; kujundatakse arutlemise, väitlemise aluseid.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus – suutlikkus kasutada matemaatikale ja loodusteadustele omast keelt, sümboleid, meetodeid ja mudeleid; mõista kirjandusteoste kaudu loodusteaduste ja tehnoloogia tähtsust ning mõju igapäevaelule, loodusele ja ühiskonnale; mõista tekstidele toetudes teaduse ja tehnoloogiaga seotud piiranguid ja riske;

Ettevõtlikkuspädevus – suutlikkus ideid luua ja ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi, aidata kaasa probleemide lahendamisele; seada eesmärged, koostada lühi- ja pikaajalisi plaane, neid tutvustada ja ellu viia; korraldada ühistegevusi ja neist osa võtta, näidata algatusvõimet ja vastutada tulemuste eest; reageerida loovalt, uuendusmeelselt ja paindlikult muutustele ning võtta arukaid riske; mõelda kriitiliselt ja loovalt, arendada ja hinnata oma ja teiste ideid;

Digipädevus – suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutavas ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

ÕPPESISU

Kursus „UUEM KIRJANDUS“

Kirjandus ja ühiskond

1980. aastad Eesti ühiskonnas ja kirjanduses. Murdepunktid Eesti lähiajaloo, vabadusvõitlus ja sõnavabadus. Kirjanikud vabadusvõitluse kandjatena (Lennart Meri, Arvo Valton, Hando Runnel jt). 1990. aastate alguse murrangulised muutused ühiskonnas ja kirjanduses. Kirjanduse roll tänapäeva ühiskonnas.

Eesti nüüdisluule

Murranguaastate sõnavabadus. Luule sisulised, vormilised ja keelelised muutused. „põrandaalune“ ja punkluule: Priidu Beier, Merca, Liisi Ojamaa, Villu Tamme, Tõnu Trubetsky. Etnofuturism: Kauksi Ülle, Jan Rahman jt. **Provokatiivne keeleluule:** Karl Martin Sinijärv, Kivisildnik, Contra. **21. sajandi luule otsingud:** Kristiina Ehin, Maarja Kangro, François Serpent (fs), Triin Soomets, Elo Viiding.

Eesti nüüdisproosa

Uuema proosakirjanduse algus: Viivi Luik „Seitsmes rahukevad“. **Eneseotsingud ja moodsa tsivilisatsiooni hälbed:** Emil Tode (Tõnu Õnnepalu) „Piiririik“. **Eestlaste paroodia ja eneseironia:** Andrus Kivirähk „Rehepapp“, Kaur Kender „Yuppiejumal“. **Võimalike maailmade kujutamine:** Indrek Hargla Armin Kõomägi. Memuaarid ja päevikud, kirjanike veebipäevikud.

Uuem maailmakirjandus

Proosa: Doris Lessing „Kõige ilusam unelm“, Cormack McCarthy „Tee“, Haruki Murakami „Norra mets“, Sofi Oksanen „Puhastus“, Viktor Pelevin „Õuduse kiiver“.

Kursus „MÜÜT JA KIRJANDUS“**Müüt, muistend, muinasjutt**

Müüdi olemus. Maailma loomise müüdid ja muistendid; eri rahvaste loomismüüte; Friedrich Robert Faehlmanni müütilised muistendid. Eestlaste mütoloogiline maailmapilt: vaimud, haldjad, maa-alused, nõiad, targad, triksterid, vanapagan jt üleloomulikud olendid. **Alusteosed:** Matthias Johann Eisen „Eesti mütoloogia“, Hasso Krull „Loomise mõnu ja kiri“, Andrus Kivirähk „Mees, kes teadis ussisõnu“. **Muinasjutt kui kirjanduse ja müüdi vahelüli, kunstmuinasjutt:** Oscar Wilde „Õnnelik prints“. Võrdlev mütoloogia: rändmotiivid.

Pärimus kirjanduses

Eepiline minevik. Piibli müüdid ja nende töötlused: Dante Alighieri „Jumalik komöödia“, Ain Kalmus „Juudas“, Marie Under „Tuudaimimarjad“. Rahvuseeposed: Elias Lönnrot „Kalevala“, Friedrich Reinhold Kreutzwald „Kalevipoeg“. „Kalevipoja“ motiivid luules ja proosas. Argimütoloogia ja rahvapärimus.

Pärimuse mõtestamine

Arhetüüp ja arhitekt. Arhetüüpsed teemad ja motiivid: leping kuradiga, ohverdamine, lahkumine kodunt, ohtuderikas vaimse kasvamise teekond ja kojujõudmine. Vastandite võitlus: ilus ja inetu, hea ja kuri, põrgu ja paradiis, armastus ja kättemaks, süüd ja surm, õitseng ja hääbumine, kangelaslikkus ja kuritöö. Arhetüüpsed müüdimotiivid: kangelase eriline süüd, päritolu, vägiteod, ohud teel, surm, elu pärast surma. Arhetüüpsed tegelasi: Odysseus, Achilleus, Narkissos, Oidipus, Kain, Taavet, Koljat, Magdalena, Juudas, Hamlet, Faust, Robinson Crusoe, Gulliver, Dracula jt; kurat, libahunt, kratt, hiid, näkk, ingel, vaeslaps, Kalevipoeg, Vanapagan jt. Arhetüüpsed sümbolid ja kujundid: ring, rist, labürint, kolmjalg, kaheksakand, ilmapuu, välk, taevataht, päikesevanker, jumalikud kaksikud jt; valge laev, sinilind, (sõnajala)õis, lahtised allikad, õnnemaa, paradiis, põrgu jm. Intertekstuaalne lähenemisviis: teose avamine teiste tekstide vormilisel või sisulisel taustal.

Mõisted

Argimütoloogia, arhetüüp (arhetüüpne teema, motiiv, kujund, tegelane, süžee), arhitekt, eepos, intertekstuaalsus, kangelaseepos, kunstmuinasjutt, muistend, mütoloogia, müüt, pärimus, rahvuseepos.

Terviklikult käsitletavat teosed

Mihhail Bulgakov „Meister ja Margarita“, Herman Hesse „Stepihunt“, Viktor Pelevin „Õuduse kiiver“, Anton Hansen Tammsaare „Põrgupõhja uus Vanapagan“, Friedebert Tuglas „Maailma lõpus“.

LÄBIVAD TEEMAD

„**Elukestev õpe ja karjääri planeerimine**” – kujundada õpilase valmidust ja oskusi teha oma elukäiku puudutavaid valikuid ning suurendada teadmisi töömaailmast. Erinevatele ilukirjandustekstidele toetudes on eesmärgiks aidata õpilasel mõista ja väärtustada elukestvat õpet kui elustiili ning mõtestada oma karjääri planeerimist kui jätkuvat otsuste tegemise protsessi. Olulisel kohal kirjaniku elukutse roll ühiskonnas, kirjanik loomingust elatuv isik, kirjanik, kelle põhitöö on muu. Kirjandusse tuleb tänapäevainimene, kelle põhitöökoht on pigem kontoris ja linnas kui maal.

„**Teabekeskond**” eri allikatest (sh internetist) teabe hankimist, selle kriitilist hindamist ning kasutamist nii õppeteemakohaste teadmiste laiendamiseks kui ka tekstiloomes. Õpilased otsivad internetist erinevat infot kirjanduse kohta, tutvuvad kirjanike kodulehekülgedega, võimalusel külastatakse kirjanike muuseume kui kirjanikuga süvitsi tutvumise paika.

„**Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus**” - tegevuste ning projektide kaudu süvendatakse õpilaste teadlikkust ühiskonna poliitilisest ja majanduslikust toimimisest, et õpilased saaksid oma kogemuse kaudu tunnetada aktiivseks ja informeeritud kodanikuks olemise eeliseid. Uuem kirjandus sisaldab laulva revolutsiooni aegset kirjandust. Rõhutatakse, kuidas vabaduse saavutamine ja demokraatia hoidmine toimub, kuidas kirjanik on olnud vabadusvõitleja, mis on vaba sõna väärtus; samas ka Eesti arengusuunad Euroopas.

„**Keskond ja jätkusuutlik areng**” - käsitus taotleb õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, keskkonnateadlikuks, vastutustundlikuks ning tervist ja turvalisust väärtustavaks inimeseks.

Reisikirjade ning looduslühirika lugemisel ja sisu analüüsimisel suunata õpilast märkama kujutatud keskkonna probleeme. Tähelepanu saab juhtida inimese ja looduse suhtele ning sellele, kuidas inimene muudab end ümbritsevat keskkonda ja loodust ning kuidas loodus omakorda tungib peale inimese loodule.

„**Kultuuriline identiteet**” – Õppeprotsess toetab õpilase kultuuriteadlikkuse ja -mõistmise kujunemist. Teoste analüüsimisel hinnatakse tervikuna käsitletava teose juures selle rahvus- või maailmakultuurilist väärtust. Eestlaseks olemist maailmas, vaba sõna väärtust, eneseotsingud kirjanduses – analüüsitakse kõike kaasaja kultuurile iseloomulikku.

„**Tervis ja ohutus**” – tegelast analüüsid vaadeldakse tegelase eluviise, kuidas kujundatakse tegelase elu ja valikud sotsiaalsest ja psühholoogilisest aspektist, kui tervislikult elab tegelane, jälgitakse tegelase nii füüsilise kui ka vaimse tervise tasakaalu.

„**Tehnoloogia ja innovatsioon**” - kirjandus ja internet: võrgukirjandus. Kirjandus on kolinud internetti ja e-lugerrisse, analüüsitakse kirjanduse muutumist ajaveebide keskseks.

„**Teabekeskond**” – Lugejakeskne lähenemine kirjandusteosele võimaldab arendada õpilast teadlikuks lugejaks, kes oskab tekstist infot leida, leitud tõlgendada ning teab, et mõistmisvõimalusi on palju. Seejuures on oluline lugejaoskuste kujundamine, mida toetab kõigi teoste lugemine. Õpilasi

suunatakse otsima lisamaterjali eri ajastute kohta, antakse neile eriilmelisi ülesandeid, et nad õpiksid orienteeruma eri teabeallikates ja harjuksid kasutama entsüklopeediaid ja teaberaamatuid oma maailmapildi rikastamiseks

„**Väärtused ja kõlblus**” –õpilast suunatakse arutlema kõikide eetiliste ja esteetiliste probleemide üle kirjandusteostes, hindama humaanseid väärtusi, kõrvutama enda ja kirjandusteose väärtuste maailma. Uuem kirjandus kannab endas kõiki kaasaegseid väärtusi: inimõigused, inimese vabadus, võrdõiguslikkus jm. Arutleda saab, milliseid eetilisi tõekspidamisi kannab endas kaasaja inimene, kuidas mõtestab maailma enda ümber. Väärtusi aitavad kujundada kõik teosed.

LÕIMING

- **Ühiskonnaõpetus ja ajalugu** - ühiskonnas toimuva märkamise ja mõtestamise, ühiskonnaelus ja inimsuhetes orienteerumine. Ilukirjandusteoste lugemine ja analüüs mõjutab maailmapildi kujunemist, ajaloosündmuste ja arengu mõistmist, ühiskonnaelus ja inimsuhetes orienteerumist. Seostatakse erinevate ajastute kirjandusteoseis käsitletud probleeme tänapäevaelu ja inimestega.
- **Võõrkeeled** - väliskirjanduse autorite ja teostega tutvumine võib äratada huvi võõrkeelte õppimise vastu, õpitavas võõrkeeles kirjutatud teoste lugemine ja arutamine võib teadlikul suunamisel äratada huvi õpitava keele maa, selle kultuuri ja kirjanduse originaalkeeles lugemise vastu.
- **Loodusained** - looduslased tekstid ilukirjanduses aitavad kaasa looduse tundmaõppimisele ja väärtustamisele. Loodusluule lugemine ja esitamine, sellega seotud esteetilis-emotsionaalsed elamused, samuti kirjandusteose looduskirjelduse kui kunstilise kujundi analüüs, selle tähenduse mõistmine teose kontekstis ergastab tähelepanu looduse ilule ja väärtustab loodust kui esteetiliste elamuste allikat.
- **Arvutiõpetus** – tööde korrektne vormistamine, erinevate programmide (Wix, Prezi, Movie Maker, Google Drive) kasutamine õppetöös.
- **Muusikaõpetus** – käsitletavale ajajärgule iseloomuliku muusika kasutamine meelelo loomiseks; inspiratsioon muusikast tekstide loomisel.
- **Psühholoogia** - tegelase hingeelu analüüsimine; missugused tegurid mõjutavad inimpsüühikat ja inimese käitumist.
- „**Praktiline eesti keel**“ – kirjandusteoste ja nende metatekstide kajastused ja kasutamine meedias, tekstianalüüsi põhivõtete rakendamine kirjandust puudutavate meediatekstide käsitlemisel, arhetüüpide ja –tekstide leidmine ja kasutamine meedias, keele stiiliregistrite (kõrgest madalani) analüüsimine autori loomingus.

- **Kunstiajalugu** – kunsti- ja kirjandusvoolude seosed, vastastikune mõjutamine.

ÕPPEMETOODIKA

Õppeprotsessis kombineeruvad õppetegevuse eri liigid, kuid loengumeetodit rakendatakse minimaalselt. Õppimisel rakendatakse erinevaid iseseisva töö vorme: teoste lugemine, diskussioon, dispuut, seminar. Õpilased koostavad ülevaateid, retsensioone, referaate, esitlusi; kirjutavad kirjandeid ja loovtöid, teevad õppe-uurimistöid.

Teoseid tõlgendades on tähtis tekitada lugejakeskne diskussioon eetilistel ja esteetilistel teemadel, välistada üheseid hinnanguid ning näidata uue aja kirjanduse õnnestumisi ning vaieldavusi. Selleks kasutatakse erinevaid võtteid ühiste arutluste ja diskussioonivõrkude loomiseks: rühmatöö, paaritöö, ettekanne, projektõpe.

Probleemipõhine ja isiklikku argumenteerimist õhutatav arutelu, mis käsitleb teoste kunstilisi ja moraalseid väärtusi, on kirjandusõpetuses eelistatav.

HINDAMINE

Hindamise eesmärk on:

- 1) toetada õpilase arengut;
- 2) anda tagasisidet õpilase õppe edukuse kohta;
- 3) innustada ja suunata õpilast sihikindlalt õppima;
- 4) suunata õpilase enesehinnangu kujunemist, suunata ja toetada õpilast edasise haridustee valikul;
- 5) suunata õpetaja tegevust õpilase õppimise ja individuaalse arengu toetamisel;
- 6) anda alus õpilase järgmise klassi üleviimiseks ning kooli lõpetamise otsuse tegemiseks.

Hindamise aluseks on Vastseliina Gümnaasiumi õppekavas sätestatud hindamisjuhend.

Hindamise vormidena kasutatakse kujundavat ja kokkuvõtvat hindamist.

Kujundava hindamise käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ning vajakajäämistele kohta, innustatakse ja suunatakse õpilast edasisel õppimisel ning kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja teed.

Tagasiside kirjeldab õigel ajal ja võimalikult täpselt õpilase tugevaid külgi ja vajakajäämisi ning sisaldab ettepanekuid edaspidisteks tegevusteks, et toetada õpilase arengut.

Õppetunni vältel saab õpilane enamasti suulist või kirjalikku sõnalist tagasisidet õppeainet ja ainevaldkonda puudutavate teadmiste ja kohta. Õpilane kaasatakse enese ja kaaslaste hindamisse, et arendada tema oskust eesmärgi seada ning oma õppimist ja käitumist eesmärkide alusel analüüsida ning tõsta õpimotivatsiooni.

FÜÜSILINE ÕPIKESKKOND

1. Kool korraldab õppe klassis, kus saab mööblit sobivalt ümber paigutada liikumistegevusteks (nt dramatiseeringud, õppemängud), rühmatöök ning ümarlauavestlusteks.
2. Kool võimaldab klassis õppetöö läbiviimiseks kasutada arvutit ja dataprojektorit.
3. Kool võimaldab tunde läbi viia arvutiklassis, kus kasutatakse tänapäeva info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja –vahendeid.
4. Tunde peetakse vajaduse korral kooli raamatukogus ning väljaspool kooli.

AINEALASED PROJEKTID

Ühe kirjaniku ja käsitletava teose kohta veebilehe tegemine

Kuuldemängu ettevalmistus ja läbiviimine

Kohtuistungil läbiviimine ühe valitud teose tegelase üle

KASUTATAV ÕPPEKIRJANDUS JA ÕPPEVAHENDID

Youtube <https://www.youtube.com/>

Annus, E. 2002. Kubjas ja korporant: armastusest ja rahvuslikust moraalist. (Andrus Kivirähkist). – Looming, nr 4, lk 576–587.

Annus, Epner, Järv, Olesk, Süvalep, Velsker 2001. *Eesti kirjanduslugu*. – Tallinn: Koolibri, lk 63-70.

Heinapuu, O., Kikas, K. 2002. Rahvausk või naljalugu? „Rehepapi“ žanriloogikast rahvajutužanrite taustal. – Vikerkaar, nr 2–3.

Kaljundi, L. 2007. Aga ükskord ei alga aega (Andrus Kivirähk “Mees, kes teadis ussisõnu“). – Vikerkaar, nr 9. http://www.vikerkaar.ee/?page=Arhiiv&a_act=article&a_number=4612

Kruus, P. 2010. Vaikne avangard. Rühmituste laine 1996–2002. Modernismist postmodernismi. – Keel ja Kirjandus, nr 5, lk 353–369.

Laak, M. 1994. Kus on siin mats ja kus on vurle? (Emil Tode „Piiririik“ kriitikut vihastamas). – Vikerkaar, nr 8.

Org, A. 2008. Õudusfiktsiooni narratiivsed tehnikad. – Keel ja Kirjandus, nr 6, lk 421–441.

Org, A. 2006. Mis oleks olnud, kui...? Alternatiivajaloolised fiktsioonid eesti kirjanduses. – Keel ja Kirjandus, nr 7, lk 521–537.

Olesk, S. 2010. Eesti teema soome kirjanduses: Sofi Oksaneni romaan „Puhastus“. – Keel ja Kirjandus, nr 7.

Pruul, K. 1995. Etnosümbolism ja etnofuturism. Teese revolutsiooniaegsest kirjandusest. – Vikerkaar, nr 12, lk 58–62.

„Müüt ja kirjandus“

- Laak, Marin 2005. „Kalevipoja“ kohanemine: teksti ja konteksti probleeme ning võrgukeskkonna võimalusi. – Kohanevad tekstid. Koost. ja toim. V. Sarapik, M. Kalda. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum, lk 169–206.
- Kalamees, Katrin, Maritsa Lens 2002. *XX sajandi vene kirjandus. Proosa*. Tallinn: Avita.
- Kesküla, Kalev 2011. *Kogutud luuletused*. – Eesti Keele Sihtasutus, lk 183–233.
- *Kirjandusõpetus gümnaasiumis. II*. Koost. S. Jõgise. Tallinn: Avita, 2007.
- Krull, Hasso 2009. *Auraalne Contra. – Paljusus ja ainulisus*. – AS Pakett: Eesti keele Sihtasutus, lk 126–136.
- Liivaste, E. 1999. *Headuse ja kurjuse piiril („Meister ja Margarita“)*. – Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi aastaraamat, nr 2.
- Noorhani, Piret 2002. *Kivirähkiga Imedemaal. Groteskivõimalus*. – Keel ja Kirjandus nr 4, lk 231-245.
- Noorhani, Piret 2002b. *Kivirähkiga Imedemaal. Groteskivõimalus*. – Keel ja Kirjandus, nr 4, 329-341.
- Pilvre, Barbi 2000. *Kalevipoeg, vibraator ja VISA-kaart*. – Looming nr 12, 1894-1899.
- Rakke, Kerttu 2003. *Kalevipoeg*. – Rakke, Kerttu. Kordustrükk. Tallinn: Kadikas, lk 5-77.
- Meri, M., Tamm, M., Mäesalu, A.; Krull, H. 2009. *Lennart Meri „Hõbevalge“*. – Vikerraadio „Öölikool“ http://www.ylikool.ee/et/13/hasso_krull
- Undusk, R. 2004. *Tammsaare topoloogilised paroodiad: „Põrgupõhja uus Vanapagan“*. – Keel ja Kirjandus, nr 1, lk 1–10.
- Valk, Ü. 1991. *Pilguheit demonoloogiasse*. – Vikerkaar, nr 9–11.
- Valk, Ü. 2010. *Usundilised jutud ehk muistendid*. – Vikerraadio „Öölikool“ http://www.ylikool.ee/et/13/ylo_valk
- Valk, Ü. 2010. *Öö ja uni uskumustes*. – Vikerraadio „Öölikool“ http://www.ylikool.ee/et/13/ylo_valk